

ВЕРБАЛЬНЕ ВІДОБРАЖЕННЯ ТВОРУ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА В ДРУКОВАНОМУ МЕДІАТЕКСТІ: ЄДНІСТЬ ОБ'ЄКТИВНОГО І СУБ'ЄКТИВНОГО

Христина Дацишин

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Генерала Чупринки 49, 79044, м. Львів, Україна,
e-mail: chrystyna.datsyshyn@gmail.com*

Статтю присвячено аналізу вербального відображення твору образотворчого мистецтва в друкованому медіатексті. Досліджено засоби, які об'єктивно відтворюють зміст, а також ті, що виявляють особливості суб'єктивного сприйняття.

Ключові слова: медіатекст, вербальні засоби, мистецька журналістика, об'єктивне і суб'єктивне.

Публікації на мистецьку тематику в сучасних українських медіа займають далеко не провідні позиції. З одного боку, це зумовлено зменшенням інтересу широкого кола читачів до проблем культури. А з іншого – обмеження мистецької тематики знімає проблеми культури з порядку денного. Журнал “Телекритика” навіть організував круглий стіл “Чи є мистецтву місце у ЗМІ” [9], і вже сама можливість такого формулювання теми свідчить про глибину проблеми.

Зменшення інтересу до проблем культури змушує журналістів шукати нові точки дотику між мистецтвом і читачем, і вибір засобів не завжди спрямований на якісне інформування про мистецький твір; часто мистецтво є лише приводом для інформації про ціну твору, добродійність, світське життя тощо. Публікації рубрики “Культура” багатьох видань, які мають виконувати широкий спектр функцій, насамперед просвітницьку, аксіологічну, культурно-виховну, популяризаторську, інформаційну тощо, щораз частіше обмежується завданням розважати читача [10].

Відповіді на питання про сучасний підхід до висвітлення проблем культури намагалися дати автори видання “Як писати про культуру” [13]. Закономірним є відображення в публікації власного, суб'єктивного погляду на мистецький твір, адже “мистецька преса є особливим типом оцінювання і розуміння мистецтва” [2]. На думку журналістів-практиків, все, що написано “про культуру або мистецтво”, “повинно бути натхненно” [10]. Важливо, щоб публікація зацікавила читачів, комусь дала достатнє уявлення про твір мистецтва, когось спонукала побачити його наживо. Британські науковці запевняють: “Мистецька журналістика важлива, оскільки несе відповідальність за встановлення зв'язку між реципієнтом та самою природою мистецтва” [14].

У сучасному українському журналістикознавстві проблемам мистецької журналістики присвячено праці О. Іванової (літературна журналістика) [2], В. Галацької (театральна журналістика) [1], К. Пирогової (арт-журналістика) [6]. Мову публікацій на

мистецьку тематику досліджували І. Хархан [8], Л. Шевченко [12]; суб'єктивну оцінку вивчали В. Матола [4], В. Ткачук [7], І. Онищенко [5]. Використання вербальних засобів для візуалізації твору образотворчого мистецтва в друкованих медіатекстах потребує окремого дослідження. Мета статті – виявити текстові елементи, які відображають особливості вербалізації візуальних образів, об'єктивне і суб'єктивне у сприйнятті твору образотворчого мистецтва. Матеріалом дослідження стали публікації на тему образотворчого мистецтва у газетах “Дзеркало тижня” та “День”. Саме ці засоби масової інформації намагаються якомога якісніше висвітлювати проблеми культури, інформувати читачів про події і явища у мистецькому процесі, давати інформацію для самостійного аналізу.

Друкований медіатекст дає журналістові широкі можливості, адже тут можна вдаватися як до опису, так і до аналізу та інтерпретації мистецького твору. Опис відрізняється від аналізу та інтерпретації відсутністю оцінних епітетів. Аналіз передбачає виділення окремих структурних частин твору та їх якостей з метою дослідження їх специфіки. Інтерпретація – тлумачення смислової сторони твору на різних рівнях, через співвіднесення із цілістю вищого порядку, пошук широких смислових конотацій [3]. І якщо у мистецтвознавстві таке розмежування є досить чітким, то в журналістиці опис, аналіз та інтерпретація дуже часто переплітаються, тут помітним є підкреслено суб'єктивне сприйняття мистецького твору.

Для створення якісного тексту на мистецьку тематику авторам публікацій треба використовувати весь арсенал засобів перекодування зорового образу на мову слів. У науковій літературі такі полікодові фрагменти вербального тексту називають екфразами. Компоненти екфраз, які буквально відтворюють зображене, здебільшого не залежать від особливостей індивідуального сприйняття, тобто виявляють не суб'єктивне, а об'єктивне. Такі компоненти є елементами опису, до них належить перелік елементів предметного світу, часто поєднаний із вказівкою на місце предмета, його ознаку та дію, яку він виконує: *Колесо для білки, пуста тареля, майже невагома кулька – порожнеча вимагає наповнення дією, спілкуванням, почуттями* (Д. – 2015. – 15 квіт.); *На дерев'яному стільці лежать гранати, поруч із розкиданими яблуками висить військова куртка* (Д. – 2015. – 1 квіт.); *На полотні – шахтар, який притиснув до обличчя жовто-блакитну стрічку* (Д. – 2014. – 17 жовт.). Перелік предметів може бути доповнений словами, які передають враження, емоції автора медіатексту: *У її натюрмортах – букети квітів і візерунки на обрусах і драпіруваннях створюють сентиментальну, ніжну і зворушливо-гарну казку: істинно жіночу реальність* (Д. – 2015. – 23 січ.), у такому тексті об'єктивне супроводжується суб'єктивним. Зауважимо, що такий перелік неможливий, коли саме трактування змісту зображеного передбачає різні варіанти.

Для вербальної візуалізації надзвичайно важливим є відтворення колористики роботи; на позначення кольору використовують відповідні прикметники: *перлиновий туман, білосніжні вітрильники в золотавих відблисках* (Д. – 2015. – 29 квіт.); *Багато зеленого: форма бійців і зброя, трава і небо, врешті відблиски на обличчях* (Д. – 2015. – 1 квіт.); *Полотна... із перетікаючими один в інший зближеними кольорами, відповідні фарбам землі, рожево-помаранчевої на сході сонця чи тривожної бузково-коричневої*

проти ночі (Д. – 2014. – 31 жовт.). Колір може бути використаний не лише для візуалізації, але й для аналізу символічного змісту роботи: *В експозиції переважає чорний колір. Але на темному тлі багато і яскравих квітів, у яких – надія й віра у життя* (ДТ. – 2015. – 13–20 берез.). Колір може бути і не названий, проте перелік елементів предметного світу роботи дає чітке уявлення про притаманні їм кольори: *чимало робіт відзначаються багатою палітрою кольорів, яку дарує сама природа: пишні соняхи, багрянний захід сонця, осінь у парку, куц калини та інші* (Д. – 2015. – 26 лют.).

Медіатекст може задіювати одночасно вербальні, візуальні та звукові коди образності: *Ганна [художниця Ганна Гідора] занотовує: “Блукаючи між символами довкілля, що з’явилися у часі (а може, були завжди), прислухаєшся до звуку білого, такого структурного кольору крейдяного кар’єру, що світиться ірреальною чистотою, та відчуваєш, що вітер, який завжди був поряд, залишив по собі тіні”. “Звук білого” – термін, який постійно використовує як особливо напружене звучання паузи композитор Валентин Сильвестров. “Пауза – білий звук розуміються не як відсутність музики, а навпаки, як загострене її звучання, як резонанс”. Ще Василь Кандинський сформулював психофізичний вплив білого кольору: “Біле, яке досить часто визначають як “не-колір” є нібито символом світу, де зникли всі матеріальні властивості та субстанції... Цей світ так високо піднісся над нами, жоден звук звідти до нас не долинає. Велике Мовчання йде звідти. Тому біле впливає на нашу психіку як тиша такого масштабу, який для нас є абсолютним... Біле звучить як мовчання, яке можна раптом усвідомити”* (Д. – 2014. – 31 жовт.). Цей фрагмент – не опис твору, а міркування художниці про полікодовий характер кольору, який розкриває риси її творчої манери.

Відтворенням індивідуального сприйняття є використання дієслів, що вказують на рух усереднені твору або на його припинення, такий прийом надає образу особливої внутрішньої динаміки: *На полотнах ... нас зустрічає сад – затишне і таємниче місце, де блакитні тіні і зелень дерев непомітно сплітають макраме мирного і тихого раю* (Д. – 2015. – 23 січ); *На полотні легкі мильні бульбашки зливаються з ніжно-блакитними візерунками і розносяться волею легковажного вітру на північ, південь, захід і схід...* (Д. – 2015. – 23 січ); *Композиція вишиковується в процесі руху: динаміка поворотів голівок квітів, ліній складок драпіровок, влаштована спеціально так, щоб усередині картини було справжнє життя: відчувався час, стрімка швидкість росту квітки, її розквіту і в’янення* (Д. – 2014. – 14 лист.)

Елементи аналізу розкривають перед читачем насамперед не візуальний образ конкретного твору, а особливості творчої манери художника. З цією метою використовують прикметники та іменники з атрибутивним значенням, більшість таких слів передає не лише суб’єктивне сприйняття, а й оцінку: *на його олівцевих, вугільних і малюнках тушшю лінія смілива, гнучка і впевнена* (Д. – 2015. – 22 квіт.); *авторській манері... в цілому властива сміливість, невимушеність, але саме останні твори демонструють це й особливу свободу й легкість як у техніці, так і в самих образах* (Д. – 2015. – 20 берез.); *Через швидкоплинність ліній художник передає образ – горизонтальні лінії найкраще передають рух, колір, простір, плани* (Д. – 2015. – 20 лют.); *Його вибухові полотна написані в брутально-агресивній манері з величезним темпераментом* (Д. – 2015. – 13 берез.).

Характеризуючи стиль художника, автори медіатекстів звертають увагу на загальну колористику творів, застосування різноманітних технічних прийомів, емоційне наповнення твору. Однак зауважимо, що такі тексти мають набагато нижчий рівень візуалізації, це зумовлено загальністю, розмитістю характеристик, тим, що вислів не пов'язаний із конкретним твором: *Художник відзначається використанням широкої палітри кольорів і деталізацією портретів* (Д. – 2015. – 11 лют.); *Автор виявляє нахил до умовно декоративних монументальних рішень, до узагальнених і стилізованих образів, де переважають яскраві кольори* (Д. – 2014. – 18 лист.).

Суб'єктивність автора медіатексту виявляється через використання емоційно-оцінної лексики: *приголомилливо гарні твори західноукраїнської художниці – прекрасні серії витончених пейзажів* (Д. – 2015. – 27 берез.); *шедевральність картин безперечна, адже натюрморти з пишними ірисами, гладіолусами, півоніями і трояндами, а іншим разом – і з ляльками – улюблений жанр досвідченого і шанованого маестро* (Д. – 2015. – 11 лют.).

Унаслідок використання метафор і порівнянь відбувається своєрідне накладання образності мистецького твору і образності, використаної в його аналізі та інтерпретації: *на його олівецевих, вугільних і малюнках тушшю лінія смілива, гнучка і впевнена, здається, вона влипла в папір раз і назавжди* (Д. – 2015. – 22 квіт.); *Живописні цикли ... у першу хвилину справляють враження колористичної віхоли. Міцність композицій доведено до стану навіженого нашарування фактур* (Д. – 2014. – 5 лист.); *Світ у чуттєвому об'єктиві художника – надщерблений, подряпаний, розкраяний світ первозданної цілісності і небесної досконалості – завжди залишається настільки драматичним, наскільки сповненим особливої цілющої гармонії.* (Д. – 2015. – 12 берез.); *Кожна велика літографія і навіть кілька зовсім мініатюрних екслібрисів – це своєрідне візуально-філософське аранжування мелодії життя, вражень... від природи, людей і подій* (Д. – 2015. – 19 лют.); *Картини... схожі на складну кольорову вишивку, якою знані українці* (Д. – 2014. – 18 груд.); *Квітуча яблуня, щедро обсіпана сяючими перлинами білих пелюсток на картині... – глибоко лірична пісня про нескінчений полудень і чистий бездонний небосхил* (Д. – 2015. – 23 січ.).

Аналіз знаково-символічної системи твору допомагає краще зрозуміти візуальний ряд, хоча безпосередньо його не створює: *Віру в перемогу юні автори змалювали символічно – як дітей, які грають на сопілці під веселкою..., і красуню у вінку на тлі мирного неба і національного прапора* (Д. – 2015. – 27 лют.); *Хрести пристоячих пусті, вони символізують чистоту життя, а Христос свій шлях пройшов*" (Д. – 2014. – 3 груд.); *Для художника цей вершник, що зверхньо дивиться на глядача, уособлює фатум* (Д. – 2014. – 16 жовт.); *«Вікна» в цій експозиції – як символ миру, який кожен може побачити, відчинивши вікно, і якого прагне кожна українська душа – і вчора, і сьогодні* (ДТ. – 2015. – 6–13 лют.).

Виявом суб'єктивності є опис емоцій, емоційних станів, відчуттів, що виникають в автора медіатексту під час сприйняття твору або, на думку журналіста, закладені художником у твір: *Меланхолійні й лаконічні за сюжетами роботи... налаштовують на філософствування* (Д. – 2015. – 15 квіт.); *Полотна ...втілюють у собі цілий світ,*

наповнюючи його надзвичайно **щирими почуттями й емоціями**, які долають кордо-ни сірості, повсякденності, байдужості, й занурюють глядача у “витончений світ” художниці” (Д. – 2015. – 30 січ.); **затишний літній балкончик ... у яскравій і жит-терадісній картині** (Д. – 2015. – 29 квіт.); **атмосфера її полотен завжди заряджена аурую драматичного очікування, тривоги** (Д. – 2014. – 31 жовт.); **Дещо відособлено та зовсім безнадійно-трагічно прозвучали** (Д. – 2015. – 6 квіт.); **Попри те, що здебільшого створює свої полотна грубими мазками, не пензлем – шпателем, його “грубі” картини і ніжні акварельки пронизані теплом і позитивом** (Д. – 2014. – 28 лист.).

Ще один спосіб передати емоційний стан – використання дієслів, які називають ре-зультат впливу твору на автора медіатексту: **глядача приголомшать романтичні паризькі пейзажі** (Д. – 2015. – 29 квіт.); **його полотна дуже виразно наповнюють зал сяйвом і теплом** (Д. – 2015. – 25 лют.); **Епічним спокоєм віє від пейзажів** (Д. – 2015. – 19 лют.); **Приваблює вишуканість ліній, сонячні фарби, жіночність. Щось зворушує серце** (Д. – 2015. – 18 лют.); **Гіпноізують сакральні абстракції** (Д. – 2014. – 3 груд.); **Позитив дарують...** “Вікна”, ... **викликають посмішку і печаль “Тріумфатори”, шляхетності спілкування вчать “Діалоги” і дарує надію бірюза на картині “Все буде добре”** (Д. – 2014. – 12 лист.); **Розглядаючи ікони молодого майстра, глядач відчуває проміння Світла, тепла і радості в образах Богородиці, Архангела Михайла, Святого Миколая. Ці ікони абсолютно щирі, вони мають справжню життєву енергію, дарують надію і зігрівають так само, як і сонячні промені влітку** (Д. – 2015. – 16 січ.); **Квіти й спалахи щастя на її полотнах зігрівають холодні напівпідвальні стіни** (ДТ. – 2015. – 27 берез. – 3 квіт.).

Самі автори медіатекстів наголошують на тому, що емоційне сприйняття мистецького твору, його інтерпретація є дуже індивідуальною, **“Калейдоскоп мрії” обертається до глядачів різними гранями. Хтось побачить у полотнах художниці свою інтимну мрію про світле майбутнє, а хтось – лише щемний жаль про безповоротні, безтурботно-щасливі дні минулого, яке давно сплигло...** (Д. – 2015. – 23 січ.); **Дуже тонке і ліричне малярство “Барви весни” і “Поєднання”, картина – поезія “Діти гармонії”, українське жовто-блакитне “Золото скіфів”, сміливо і гостинно відкривають перед нами шлях до світу чистого і яскравого, інтригуючого, такого, що завжди залишає величезний простір для індивідуальних інтерпретацій** (Д. – 2014. – 5 груд.).

Отже, вербальне відображення твору образотворчого мистецтва в друкованих медіатекстах насамперед демонструє суб’єктивність індивідуального сприйняття, хоча окремі елементи екфраз виявляють об’єктивне у відтворенні картини. До засобів об’єктивного у вербальній візуалізації образу належать перелік елементів предметного світу, часто поєднаний із вказівкою на місце предмета, його ознаку та дію, яку він виконує, опис колористики роботи через використання відповідних прикметників. Суб’єктивне бачення автора виявляється за допомогою використання дієслів, що вказують на рух всередині твору або на його припинення. Засобами суб’єктивної інтерпретації є використання метафор і порівнянь, внаслідок чого відбувається своєрідне накладання образності твору мистецтва і образності медіатексту.

Найбільша частка текстових елементів, у яких виявляється суб’єктивність, пов’язана насамперед з емоційним навантаженням і втілюється у словах, що називають

емоції – як ті, які переживає автор медіатексту внаслідок рецепції мистецького твору, так і ті, які він передбачає у сприйнятті інших реципієнтів.

Суб'єктивне у вербальному відображенні мистецького твору закріплене насамперед у лексемах, що позитивно характеризують конкретний твір мистецтва чи творчість художника загалом. Переважно такі тексти потребують глибокої аргументації, що надала б їм більшої об'єктивності. Специфічною ознакою проаналізованих сучасних українських медіатекстів на теми образотворчого мистецтва є наявність лише позитивних оцінок та констатації можливих позитивних емоцій; це дає читачеві хибне уявлення, що твір мистецтва завжди є високоякісним. Непередбачувана (позитивна чи негативна) оцінка мистецького твору може підвищити інтерес до публікацій на теми мистецтва, а тому вивчення особливостей вербальної оцінки у друкованих медіатекстах на мистецьку тематику може стати темою подальших досліджень.

Список використаної літератури

1. Галацька В. Аналітично-художня інтерпретація картини світу в сучасній театральній журналістиці України (на матеріалі друкованих видань) / В. Галацька // Вісник Львівського університету. Серія Журналістика. 2014. Вип. 39. – С. 208–212.
2. Іванова О. А. Преса про літературу: номінація, дефініція, методологія. – О. А. Іванова. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/soc_gum/Nzizh/2008_33/Ivanova%20O.%20A..pdf
3. Левицька М. Дослідження твору мистецтва: опис – аналіз – інтерпретація / М. Левицька // Артпростір. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://artes-almanac.in.ua/antology/articles/opys_analiz_interpretacija.html
4. Матола В. Ф. Лексичні особливості вираження суб'єктивної оцінки / В. Ф. Матола // Стиль і текст. – Вип. 11 – 2010. – С. 153–162.
5. Онищенко І. В. Категорія оцінки та засоби її вираження в публіцистичних та інформаційних текстах : Автореф. дис... канд. філол. наук: 10.02.01 / І. В. Онищенко. – Дніпропетровський нац. ун-т. – Дніпропетровськ, 2004. – 20 с.
6. Пирогова К. Арт-журналістика в системі комунікаційного простору на прикладі видання “Телекритика” / К. Пирогова. – Вісник Львівського ун-ту. – Серія Журналістика. – 2014. – Вип. 39. – С. 92–97.
7. Ткачук В. Г. Категорія суб'єктивної модальності : монографія / за ред. А. П. Загнітка. – Тернопіль : Підручники й посібники, 2003. – 240 с.
8. Хархан І. Мистецька термінологія в текстах друкованих ЗМІ (на прикладі журналу “ART-Ukraine”) / І. Хархан // Стиль і текст. – Вип. 14. – 2013. – С. 278–286.
9. Чи є мистецтву місце в ЗМІ // Телекритика. – 2008. – 11 серп. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: ru.telekritika.ua/krugli-stoli/2008-08-11/39956
10. Швадчак Н. “Для більшості медіа роль культури зводиться до розваг”, – редактор УП. Культура / Н. Швадчак // Телекритика – 2015. – 17 лист. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.telekritika.ua/media-osvita/2015-11-17/112648>
11. Швадчак Н. Не про ціну, а про цінність, - Катерина Тейлор розповіла, як писати про мистецтво / Н. Швадчак // Телекритика. – 2015. – 22 груд. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ru.telekritika.ua/media-osvita/2015-12-22/112810>
12. Шевченко Л. Полісемія мовна і полісемія мистецька / Л. Шевченко // Стиль і текст. – Вип. 14. – 2013. – С. 46–57.

13. Як писати про культуру / укл. В. Балдинюк, А. Погрібна. – К. : АДФФ-Україна, 2015. – 236 с.
14. Harries G. The culture of arts journalists. Elitists, saviors or manic depressives? [Electronic resource] / Gemma Harries, Karin Wahl-Jorgensen. – Access mode : <http://jou.sagepub.com/content/8/6/619>

Стаття надійшла до редколегії 01.12.2016

Прийнята до друку 06.12.2016

VERBAL PRESENTATION OF FINE ART WORK IN THE PRINTED MEDIA-TEXT: THE UNITY OF SUBJECTIVITY AND OBJECTIVITY

Chrystyna Datsyshyn

*Ivan Franko National University of Lviv,
Generala Chuprynky Str., 49, 79044, Lviv, Ukraine,
e-mail: chrystyna.datsyshyn@gmail.com*

Nowadays journalists have to look for new points of contact between art and the reader. The choice of means not always focused on the quality information about work of art. Art is often merely a pretext for information about price of the work, charity, the private life of celebrities, etc. Publications of the category “Culture” of many media, which have to carry out a wide range of functions, especially axiological, cultural, educational, promotional, informational, etc., more and more often have the purpose to entertain the reader.

The article analyzes the verbal presentation of fine art work in the printed media-text. The author examines means which objectively reflect the content of the picture, as well as those that embody the subjective perception.

Means, that objectively reflect the visual image, include a description of material world elements depicted in the work of fine art, they are often accompanied with indication of place the object, its characteristics and the action that it performs, reproduction of colors by the use of appropriate adjectives.

The largest part of text elements, which revealed the subjectivity, primarily associated with emotionality. It is embodied in words which describe the emotions - the ones experiencing by journalists as well as expecting in perception of other viewers.

Subjectivity of evaluation primarily fixed in lexemes which characterize a particular work of art or the artist’s work in general. Most of these estimates need deeper argumentation, then the text would become more objective. There are only positive evaluations and descriptions of positive emotions in the analyzed media-texts, it gives to the reader a false idea that a work of art is always high quality. Journalists should not write only praise materials; unpredictable (positive or negative) evaluation of work of art can raise interest to publications on art topics.

Key words: media-text, verbal means, art journalism, objectivity and subjectivity.